

Кушнір К. О.

студентка 1-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Звягіна І.Н, старший викладач, ФСП «КПІ»

СІМ'Я ТА СПОРІДНЕНІСТЬ У РИМСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

Сім'я – це об'єднання осіб, яке засноване на шлюбі або кровному спорідненні та пов'язане побутом, взаємодопомогою і моральною відповідальністю.

Правовий устрій сім'ї за часів Римської імперії вважався специфічною правовою конструкцією. Правом на створення римської сім'ї володів лише громадянин Римської імперії, який укладав римський шлюб (*matrimonium iustum*).

Римська сім'я була патріархальною та моногамною ще з найдавніших часів. Вона формувалася з розкладання родового ладу. Моногамна сім'я вибудовувалася на владі батька сімейства (*pater familias*). До неї входили не лише глава сімейства, а й його дружина, діти, родичі та навіть раби. Члени Римської сім'ї поділялися на дві категорії: особа свого права (*persona sui iuris*) та особи чужого права (*persona alieni iuris*). Особи свого права (домовладики) володіли повною правоздатністю, на відміну від осіб чужого права (підвладних). Юридичне становище підвладних могло змінитися лише за умов смерті особи свого права або за його власною волею. Всі, хто підлягав владі одного глави сімейства, незалежно від наявності між ними кровних уз, вважалися родичами.

Сімейний устрій, який засновувався на підкоренні владі домовладики, називався агнатським. Агнатами вважалися всі підвладні, які підпорядковувалися владі одного домовладики. Коли до чужої сім'ї видавали доньок (сестер), то вони переставали бути агнатками своїх батька, сестер, братів. У разі народження дітей донькою, вони потрапляли під владу нового домовладики, тому рахунок вівся за чоловічою лінією. Найближчим агнатом вважався:

- у великій родині - молодший брат;
- в невеликій сім'ї - старший син.

Зв'язок, заснований на підпорядкуванні та владі, вважався юридичним спорідненням.

Агнатське споріднення різнилося за лініями та ступенями. Агнати спільного предка вважалися родичами за боковою лінією, а ті, хто народжувався один від одного послідовно вважалися родичами за прямою лінією. Кількість народжень визначала ступінь агнатського споріднення. Загалом, до складу римської сім'ї входили як агнати, так і раби, худоба та усі неживі речі, що перебували у розпорядженні домовладки. Вихід з-під влади *pater familias* припиняв всі правові зв'язки відповідної особи з його колишньою родиною, оскільки в найдавнішу епоху факт кровного походження ніякого юридичного значення не мав, якщо не поєднувався з перебуванням під владою батька - домовладки .

Підстави для виходу з агнатської сім'ї:

1. емансипація дорослого сина;
2. смерть домовладки (в цьому випадку сини самі стають домовладками);
3. вихід дочки заміж (у цьому випадку дочка втрачала зв'язок з колишньою сім'єю і ставала агнаткою свого чоловіка або його домовладки) .

Залежність членів сім'ї від домовладки негативно впливала на економічні відносини у суспільстві, тому з часом устрій римської сім'ї почав змінюватися. Починала зростати роль відносин кровного споріднення. У зв'язку з цим, за основу нового сімейного устрою були взяті кровні зв'язки. Родичі по матері називалися когнатами (*cognati*), а когнатське споріднення – це кровне споріднення між родичами по матері.

Когнатське споріднення визначалося за лініями та ступенями, як і агнатське. Ступені когнатського споріднення:

1. батько і син ;
2. рідні брати ;
3. дід і онуки ;
4. дядько і племінники ;
5. двоюрідні брати .

Свояками були родичі дружини та чоловіка. Повнорідними вважалися брати та сестри, у яких спільний батько та матір. Якщо вони мали спільну матір, але

різних батьків, то вони були єдиноутробними, а за наявності єдиного батька та різних матерів – єдинокровними. Зведеними вважалися діти, що мали різного батька і матір.

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що найбільша роль у римській сім'ї належала саме домовладці. Інші ж члени сім'ї мали покірно підпорядковуватися його владі.